

Família Cumella

Ceràmica Cumella

| 29

Josep Regàs Cruells i Toni Cumella Vendrell

Medalla de la Ciutat a **Ceràmica Cumella**
Granollers, 1880

Es distingeix Ceràmica Cumella per ser una empresa que ha sabut progressar en els seus 135 anys d'història, des de l'inicial obrador de terrissa, passant per la ceràmica destinada a la construcció, la ceràmica esmaltada que Antoni Cumella va fer evolucionar cap a l'escultura, reconeguda mundialment, i la participació en projectes arquitectònics de nova concepció, una de les seves línies actuals de producció. Antoni Cumella i Serret és la persona clau en aquest recorregut, ja que a ell se li deu la renovació del llenguatge volumètric de la ceràmica, a la qual va imprimir una mirada contemporània, fent que deixés de ser un objecte d'ús decoratiu per entrar de ple en l'àmbit de l'escultura.

Cumella va col·laborar també amb diversos arquitectes, un camí que ha seguit i potenciat el seu fill Toni Cumella i Vendrell, fet que li va valer la concessió del "Premio Nacional de Artesanía 2009" atorgat per la Fundación Española para la Innovación de la Artesanía (Fundesarte). La participació de Ceràmica Cumella s'expressa en actuacions com la de l'Hospital de Sant Pau, el Parc Güell, el Palau de la Música, el Mercat de Santa Caterina a Barcelona; els pavellons espanyols de l'Expo 2005 a Aichi (Japó) i de 2008 a Saragossa; l'Oceanari de Lisboa el 2010; edifici residencial a Taipei el 2013; Cleland House a Londres i actualment el Centro Botín a Santander.

Antoni Cumella i Joaquim Regàs

Granollers l'any 1880 és una petita vila de poc més de 5.900 habitants que situa la seva mirada, urbanísticament parlant i pel que fa a la serra de llevant, tot just en els límits que determinen principalment la carretera Barcelona-Ribes de Freser, inaugurada el 1848, i la línia de tren Barcelona-Girona-Portbou, que entra en funcionament només sis anys després. Amb les comunicacions viàries en plena expansió, factor que té una gran transcendència en el creixement urbanístic i industrial del municipi, Granollers es presenta socialment i comercialment com una cruïlla de camins amb moltes possibilitats. És dins d'aquestes coordenades generals que Josep Regàs i Cruells, natural de Breda (La Selva), posa en marxa tot just aquest any un obrador dedicat a la producció de testos, olles i cassoles en una cruïlla estratègicament situada entre la carretera i la via amb sortida directa a la carretera de Cardedeu.

Coneixedor de l'ofici, en Josep, casat amb Francisca Serret Girmé –tots dos ho fan en segones núpcies després d'enviudar dels seus respectius matrimonis–, sap perfectament de les bones condicions geològiques de la zona, on troba, com d'altres professionals que es dediquen a fer de rajoler (Forn d'en Mainou, Forn del Rayo, Bòbila d'en Font, Bòbila d'en Baró...), l'argila que necessita no només a l'ampli solar que acaba d'adquirir, sinó també als propers turons del Ramassar. La família ven bàsicament la producció artesanal de Ca l'Oller, nom amb què són coneguts, a la plaça de les Olles els dijous de mercat. L'altra, la que va destinada a la construcció en general, s'ofereix també com una alternativa que comença a quallar de mica en mica.

A la *Revista Vallesana* del 21 de novembre de 1920 podem llegir a les pàgines de publicitat sobre aquest aspecte: "Fàbrica de terrissa de Josep Regàs, carretera de Cardedeu, 22, de Granollers: En aquesta casa, a més de fabricar-se canals, canons i tortugues, també és fan olles, cassoles, plats, testos i altres objectes de terra cuita". Per aquestes dates i en ple segle XX, de totes aquestes coses (d'olles, de cassoles i de producció artesanal) en saben

Antoni Cumella i Toni Cumella a Hamburg

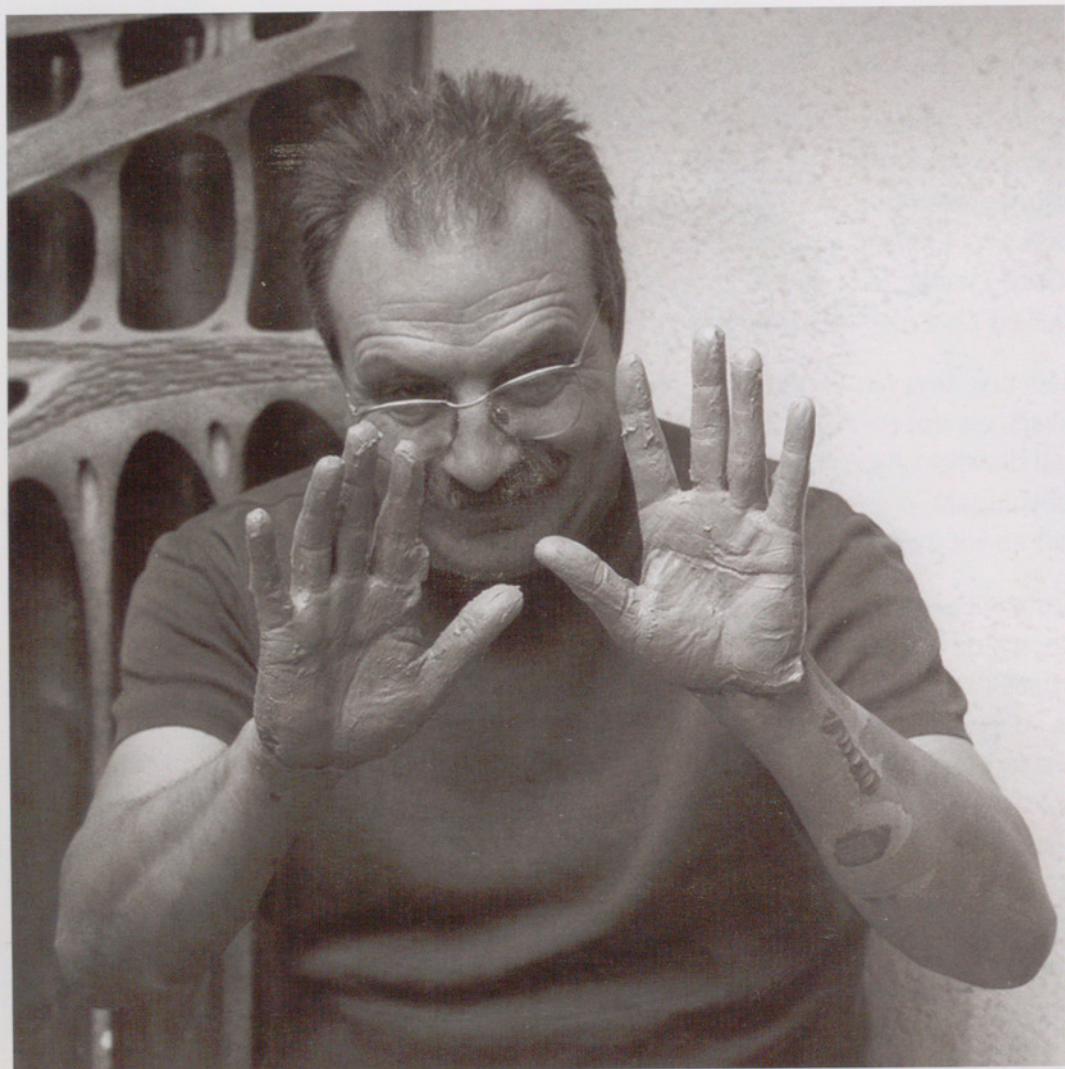
molt ja el Joaquim Regàs Cruells, l'Antoni Cumella Serret i la Montserrat Regàs i Serret, fills del matrimoni Regàs-Serret, totalment involucrats en el funcionament del taller familiar.

Impregnats del caràcter creatiu del taller, el Joaquim i l'Antoni, participen i ajuden des de ben jovenets el seu pare en tot allò que té a veure amb la producció. Les inquietuds artístiques dels dos germans són reconegudes ben aviat com ho demostra una nota apareguda a *La Gralla* del 19 de juliol de 1925 quan, amb motiu de la festa de final de curs del Grup Escolar Pereanton, centre en el qual hi estudien tots dos, són distingits amb la Medalla d'Or. L'acte de lliurament de premis és presidit per l'alcalde Josep Barangé.

Passats uns anys i com correspon al lògic relleu generacional en el cas de les empreses familiars, els dos germans prenen el relleu del seu pare i es posen al capdavant del taller per tal d'iniciar una nova etapa en la qual entra per la porta gran la vessant artística que desenvoluparà, d'una manera excepcional i des de ben jovenet, l'Antoni, ajudat i amb el suport en tot moment del Joaquim.

Aquesta segona etapa de Ceràmica Cumella comença a ser coneguda ràpidament per l'obra que desenvolupa l'Antoni, el qual deixa de banda aquelles olles i cassoles de la seva infantesa per tal d'apostar per una creació artística personal, resultat de moltes hores de feina i d'investigació amb nous materials. L'artista Cumella es converteix a base d'esforç i dedicació (la manca d'espai i el nombre de publicacions i estudis i reconeixements que l'Antoni Cumella i la seva obra han merescut, fan totalment impossible fer un resum en aquestes pàgines dedicades a explicar la història del taller familiar) en un ceramista reconegut a nivell internacional i en un home compromès políticament i socialment. Cumella s'insereix de ple en les avantguardes de postguerra i la seva obra se suma al corrent informalista en el tractament del gest, del traç i de les textures.

Ajudat i amb el suport de la seva dona, Agnès Vendrell, i els seus dos fills, Mireia i Toni, Antoni Cumella crea i investiga tots els camps de la ceràmica amb un resultat excepcional. Ho fa utilitzant noves tècniques de cocció després de múltiples experiments. El taller del

Antoni Cumella

carrer de Girona, sense la via del ferrocarril ja des de principis dels anys 60 i convertit en un carrer principal de la ciutat, esdevé un lloc en el qual hi coincideixen tots els dies la inspiració i la creació. A l'Antoni, la inspiració i la creació, l'agafen en tot moment treballant en un taller que forma part de la seva vida. Perseguidor de formes i un gran formulador químic, es converteix en un artista de laboratori, a la recerca constant de cromatismes.

Com a artista de la ceràmica, al llarg de tot el segle XX, Cumella es converteix, en paraules de Manel Clot, crític d'art i curator independent, "en forjador d'un llenguatge renovador, inconfusible i atrevit –ja sigui en les peces de torn com en les obres murals–, i l'elaboració seriada de components de caràcter netament constructiu, resultat del seu interès no només per la superació de fronteres interartístiques i eliminació de prejudicis funcionals, sinó també per la manifesta atenció prestada a les diverses concepcions i possibilitats de la condició tridimensional: la reconsideració continuada de la idea de l'espai, les reformulacions arquitectòniques que se'n deriven i la presència dels objectes que modifiquen aquesta idea". En paral·lel es produeix, al mateix temps, la decisòria evolució material que comporta per part d'en Cumella el pas de la ceràmica tradicional a la ceràmica de gran foc.¹

Són anys en els quals, especialment a mitjan anys cinquanta, exposa a diferents ciutats europees: Granollers, Barcelona, Bonn, Milà, Lausana, Zurich, Madrid, Colònia, Bilbao, Munich, Hamburg... També ho fa a Nova York. Els que tenen l'oportunitat de veure'l treballar al seu taller destaquen especialment l'entusiasme amb què fa les coses: "Dotat d'una capacitat fora de mida, d'una intel·ligència natural que sap conrear, d'un afany immens per aconseguir la perfecció en les seves obres, investiga tot allò que té a veure amb la seva gran passió: la ceràmica, la terra, la química dels colors".²

1 Clot, Manel. *En la terra del gran foc. Ceràmica Cumella: Shaping Ideas/ Modelant Idees*. Architectural Association School of Architecture. Fundació Metròpoli. Cumella Granollers. Londres, 2013.

2 Ponsa, Montserrat. *Els meus personatges*. Antoni Cumella, l'artista de la ceràmica. Editorial Mediterrània SL. Romanyà Valls, Capellades (Anoia), 2000.

Aichi, Japó. Família Cumella-Escobet. Any 2005

El ceramista granollerí participa tanmateix durant aquests anys en importants iniciatives culturals que tenen lloc a la ciutat, entre les quals l'organització i impuls del Premi Granollers de Pintura que té sis convocatòries, fins al 1964 i la seva presència, com a membre del jurat, de la primera edició del Concurs d'Art Jove, fonamental en la consolidació de l'art conceptual a Catalunya.

Durant aquest període, l'activitat de l'empresa deriva cap a la producció de gres destinat a l'arquitectura. Entre els primers projectes en els quals col·labora, destaca la seva participació en la construcció del nou edifici del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i Balears, a la plaça Nova de Barcelona, obra de l'arquitecte Xavier Busquets. La seva extraordinària paret de gelosia, ceràmica esmaltada, causa sensació.

La unanimitat és total a l'hora de valorar la seva producció artística. L'arquitecte Sartoris diu amb motiu d'una exposició sobre ell i la seva obra presentada al Museu de Granollers: "Fa més de vint anys, creia que no podria atorgar un elogi millor a Antoni Cumella que el d'afirmar que era el Giorgio Morandi de la ceràmica. En efecte, el que el mestre de Bolonya havia experimentat en pintura, el mestre de Granollers, ho fa en la ceràmica. Avui dia podem reafirmar aquesta assepció. (...) Antoni, escolta'm bé, ja que sospesaré totes les meves paraules. Tu has sobrepassat l'estat, ja excepcional, de l'art del terrisser, per convertir-te en un dels artistes plàstics més remarcables del nostre temps, un dels creadors més remarcables de la nostra època".

Immers sempre en gran quantitat de projectes, del seu taller del carrer Girona surten noves idees i noves propostes (escultòriques, arquitectòniques...). Cumella (Premio Nacional de Artes Plásticas, Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya, Fill Predilecte de Granollers, Medalla d'Or de la FAD...), mor l'any 1985 als 72 anys, deixant el llegat d'una gran obra i tota una vida dedicada a la ceràmica. A la ciutat, un institut d'ensenyament secundari porta el seu nom.

La seva obra la podem trobar a importants museus de tot el món: Barcelona, Bilbao, Co-

Oceanari de Lisboa. Toni Cumella amb Guillem Cumella. Any 2010

lònia, Ginebra, Granollers, Hagen, Hamburg, Iserlohn, Kefif, Lausana, Madrid, Manises, Munich, Nuremberg, Oldenburg, Tel Aviv, Zurich... i també en nombroses col·leccions particulars d'Europa i Amèrica.

Amb la mort amb només un any de diferència del Joaquim i de l'Antoni, Ceràmica Cumella inicia un nou període amb Toni Cumella Vendrell (Granollers, 1951) al capdavant. Com a representant de la tercera generació, en Toni decideix seguir amb el taller familiar i ho fa donant continuïtat i impuls al projecte ja iniciat amb el seu pare de la producció de gres destinat a l'arquitectura ajudat per la seva família, i molt especialment per l'arquitecte Josep Maria Botey.

Vinculat des de ben jove a l'obrador, tal com havien fet en el seu dia el seu oncle i el seu pare, els primers records d'infantesa relacionats amb aquest entranyable espai estan estretament lligats a la sensació de llibertat que sentia mentre corria per les piles de material, i als bons moments que passava tot escoltant les converses que es feien al costat del forn a les hores d'esmorzar i berenar.

Aquests records coincideixen amb d'altres de molt similars vinculats amb les visites que feia sovint als forns que hi havia a la zona: "De petit, quan sortia a jugar al carrer amb els amics, anàvem sovint al forn de can Mainou a veure com feien rajoles a l'era, les enreixaven per assecar-les, les enfornaven i les coïen en el forn àrab de feixina. Un altre dels indrets del barri on solíem anar era a la bòbila de can Baró. Allà, la paciència de la gent que hi treballava ens permetia veure, sempre a una distància prudencial, com les gelateres feien totxanes i com ordenaven perfectament les piles per assecar-les. El dia que aconseguíem que ens deixessin acostar al forn Hoffman, allò ja era una festa!".³

És aquesta sòlida base, forjada en l'experiència i en el llegat familiar, la que permet al Toni

3 Cornellas, Pere; Cruz, Paco. *L'ofici de rajoler. Tan proper i tan desconegut*. Pròleg de Toni Cumella. Editorial Alpina. Granollers, 2010.

Mercat de Santa Caterina. Barcelona. Miralles-Tagliabue

(enginyer industrial), lliurar-se plenament al taller per iniciar un nou període amb noves perspectives de futur. Ho fa assessorat i animat per l'Estudi PER de Barcelona (Cristian Cirici, Pep Bonet, Lluís Clotet, Oscar Tusquets, Enric Stegmann), on el convencen per tal que aposti decididament per la producció de ceràmica destinada a l'arquitectura. Es tracta d'un món que no li és desconegut ni molt menys, ja que té ben present les primeres experiències realitzades pel seu pare, gran coneixedor des que va viatjar a París l'any 1936, de les característiques de la ceràmica xinesa utilitzada durant les dinasties Song i Ming –la porcellana i la difícil gamma del color que simula el jade– que posteriorment va aplicar a la seva producció.

Comptant sempre amb l'assessorament i ajuda de destacats arquitectes com l'Enric Miralles, amb qui realitzà el Parc dels Colors a Mollet, el Parc de Diagonal Mar i el Mercat de Santa Caterina de Barcelona, Ceràmica Cumella encamina el seu futur, amb pas ferm, cap a nous horitzons. Durant els darrers anys, l'empresa ha intervingut de manera significativa i brillant en gran quantitat de projectes tant a Catalunya i Espanya com a l'estranger. L'extensa llista d'actuacions generals i concretes, presenta noms rellevants, per la seva significació històrica i patrimonial, com la Casa Batlló, el Parc Güell, l'Hospital de Sant Pau, el Palau de la Música... Tanmateix participa en la rehabilitació d'elements d'obres com els paviments de la Fundació Miró (J. Ll. Sert), a Barcelona, o la coberta de la casa de la Ricarda (A. Bonet Castellana), al Prat del Llobregat.

Tots aquests projectes i la necessitat de seguir creant nous materials a partir de diverses mides i formes, fan que el taller Ceràmica Cumella, on actualment hi treballen 10 persones, experimenti un creixement important de producció de peces seriades: paviments, sòcols, gelosies, revestiments, graons i elements modulars, principalment.

Ceràmica Cumella disposa actualment de tres línies de producció amb particularitats pròpies: peces seriades, restauració d'edificis i projectes arquitectònics de nova concepció. Entre les actuacions més rellevants en les quals han intervingut últimament, destaquen especialment les del Parc Diagonal Mar; Mercat de Santa Caterina a Barcelona; pavellons

Aichi, Japó. Alejandro Zaera-Polo

de l'Expo 2005 a Aichi (Japó), i de 2008 a Saragossa; Oceanari de Lisboa el 2010; edifici residencial a Taipei el 2013; Cleland House a Londres i actualment treballen en els projectes del Centro de Arte EDP a Lisboa i el Centro Botín a Santander. En tots els casos ho ha fet amb arquitectes de reconegut prestigi nacional i internacional: Josep Maria Botey, José Antonio Martínez Lapeña, Elias Torres, Enric Sòria, Jordi Garcés, Enric Miralles i Benedetta Tagliabue, Nieto-Sobejano, Jaume Bach, Patxi Mangado, Enric Ruiz-Geli, Esteve Bonell i Josep Maria Gil, Renzo Piano, Kengo Kuma, Carme Pinós, Amanda Levete...

A Granollers, Ceràmica Cumella ha intervingut, entre d'altres espais, en la façana principal del GRA de la plaça de l'Església, i en l'entrada del carrer Agustí Vinyamata de la Fonda Europa. L'edifici municipal presenta unes plaques de gran format esmaltades manualment, tenint com a referència els diferents colors que al llarg de l'any presenta l'heura de la façana de la parròquia. En el cas de la centenària Fonda Europa, l'actuació realitzada ha consistit en la instal·lació d'una sèrie de peces de lava esmaltada amb una reproducció digital d'una obra de l'artista Inés Bordas.

45

També hi podem trobar l'obra de Ceràmica Cumella al vestíbul de la Fundació Adolfo Montaña de l'Hospital General de Granollers. Entre els projectes futurs a la ciutat, hi ha una actuació prevista a la façana del que serà nou centre sanitari a construir a l'antic solar de Policlínica del Vallès, segons el projecte dels arquitectes Ramon Sanabria i Lidia Planas. La seva signatura, la porten també el guardó del Premi a l'Esportivitat Joan Creus, les plaques de ceràmica que marquen els punts quilomètrics de la Mitja Marató...

Més enllà d'aquestes qüestions relacionades amb la producció i la realització de projectes, Toni Cumella, "Premio Nacional de Artesanía 2009" atorgat per la Fundación Española para la Innovación de la Artesanía (Fundesarte), ha obert el taller del carrer de Girona a noves experiències com les que porta a terme amb Architectural Association de Londres. Des de fa 8 anys, estudiants d'aquest país vénen al taller a fer un *workshop* durant unes setmanes. Aquesta vessant acadèmica i divulgativa que ofereix fa que, força sovint, sigui ell qui hagi de sortir fora a fer conferències.

Personal del taller Ceràmica Cumella amb alumnes de l'Architectural Association

El procés de fabricació del taller Ceràmica Cumella ha estat i és objecte d'estudis i exhibicions. Com a exemple, la mostra a Londres comissariada per Christopher Pierce i Christopher Matthews de la Architectural Association of London que l'any passat es va presentar a l'Espai d'Arts Roca Umbert de la nostra ciutat de febrer a abril, sota el títol "Shaping Ideas/Modelant idees", i que ara es pot veure a París.

La mostra es centra en els quatre procediments principals d'extrusió, colada, premsat i premsat rotatiu que es fan al taller i també en el paper que té l'escultura en l'arquitectura contemporània. Tot el contingut de l'exposició és una referència clara als diàlegs possibles entre l'artesania i la tecnologia amb l'objectiu de mostrar com pot servir d'aprenentatge per a una nova generació d'arquitectes i ceramistes que aspiren a superar els límits tradicionals de la seva disciplina.

Totalment bolcat en aquests i d'altres projectes, en Toni, casat amb la Concepció Escobet i amb dos fills, Guillem i Arnau, desitja i espera que el taller tingui continuïtat durant molts i molts anys. Guillem, representant de la quarta generació familiar, corre ja des de sempre com el seu pare per l'obrador del carrer de Girona, núm. 87.